

Розвиток освіти й шкільництва в Україні у ХХ ст.

Шкільництво в Українській державі 1917-1919 рр.

Виконала:

ст. групи МЕМ - 11

Опшитош К.О.

Шкільництво в Українській державі 1917-1919 рр.

Українська історія 1917-1919 рр. характеризується великими і частими змінами в суспільно-політичному житті, які позначилися і на розвитку освіти. Початком цих змін було повалення самодержавства у Росії під час лютневої революції 1917 р. Створена у Києві Центральна Рада вже 25 лютого закликала український народ до боротьби за вільну Україну. Розпочався широкий народний рух, який набрав національного забарвлення. Українське суспільство взялося, передусім, за відродження національної культури, рідної мови і школи.

Протягом 1917-1919 рр. Україна пережила кілька змін влади, кожна з яких по-своєму визначала розвиток української освіти.

Перший період (від лютневої революції до проголошення першим Універсалом Центральної Ради автономії України 10 червня 1917 р.) – час влади російського Тимчасового уряду. У цей період на чолі освітнього руху в Україні стали громадські організації, серед яких найважливішу роль відігравало Товариство Шкільної освіти. Воно фактично виконувало функції центрального державного органу у справах освіти, тобто робило те, що мав робити і не робив Тимчасовий уряд.

Товариство організувало у квітні 1917 р. Всеукраїнський з'їзд учителів. На з'їзді були прийняті рішення про утворення Всеукраїнської вчительської спілки та про утворення Головної Шкільної Ради. Остання, по суті, була першим офіційним українським державним органом у справах освіти.

Таким чином, у даний період ініціативу створення української національної школи взяли на себе українське громадянство та українське вчительство. Під їх тиском Тимчасовий російський уряд змушений був дати дозвіл на впровадження у школах української мови, але російська мова ставала другою мовою і виступала як обов'язковий предмет вивчення.

Другий період (від 10 червня 1917 р. до розпуску Центральної Ради 30 квітня 1918 р.,) – час правління Центральної Ради. Своїм I Універсалом вона проголосила Україну автономною. Тоді ж було утворено Генеральний Секретаріат Освіти на чолі з І.Стешенком.

Секретаріат освіти у тісному співробітництві з Всеукраїнською Учительською Спілкою негайно приступили до українізації школи, яка зводилась до багатьох напрямків: навчання українською мовою, запровадження українознавчих предметів, підготовка навчальних підручників та посібників українською мовою, відкриття нових українських шкіл та реорганізація російських в українські школи, підготовка вчителів-українців тощо.

Влітку 1917 р. пройшли два Всеукраїнські вчительські з'їзди, які створили ґрунт для оформлення національної системи освіти. На другому з них (у серпні) було проголошено принципи побудови української школи: єдність і наступність усіх шкіл, право всіх на безплатну освіту, обов'язковість освіти, світськість освіти (хоч за бажанням батьків дозволялося релігійне виховання школярів). Після проголошення IV Універсалом самостійності УНР (22 січня 1918 р.) на місці Генерального Секретаріату Освіти було створено Міністерство народної освіти на чолі з І.Стешенком. Було проголошено курс на забезпечення можливості одержати безплатну освіту у загальноосвітніх школах усім дітям. Міністерство робило спроби налагодити рівноправну співпрацю з комісаріатом освітніх справ Радянської влади у Харкові з реформування української освіти, але бажаних результатів так і не було досягнуто.

Третій період (від 30 квітня 1918 р. до ліквідації Гетьманату 15 грудня 1918 р.) – Гетьманат на чолі з гетьманом Павлом Скоропадським. Дещо змінювалися засади освітнього життя країни. Замість принципу децентралізації запроваджувався принцип централізованого управління освітою. Новий міністр народної освіти професор Василенко відмовився українізувати існуючі школи, а висунув ідею українізації шляхом створення державним коштом нових національних навчальних закладів. Це певним чином затримувало темпи українізації освіти. Було зліквідовано Головну Шкільну Раду. Під кінець існування Гетьманату 27 листопада 1918 р. указом гетьмана було створено Українську Академію Наук, яка нараховувала 12 академіків. Першим її президентом вибрано Володимира Вернадського.

Четвертий період (з середини грудня 1918 р. до початку листопада 1919 р.) – час влади Директорії відновленої УНР. Директорія, ставши на позицію, що тільки національна освіта може витворити активну націю, поставила освіту у своїй політиці на перше місце. Міністром народної освіти у цей період став професор І.Огієнко.

Директорія прийняла постанови про запровадження в Україні всенародного і безплатного навчання, про поліпшення матеріального становища учителів, про децентралізацію управління освітою. 1919 року було підготовлено "Проект єдиної школи в Україні". За проектом планувалося запровадити трьохступеневу єдину загальноосвітню школу: молодша школа (4 роки); старша школа (4 роки); колегія (4 роки). Перших два ступені утворювали цикл основної школи, а третій – цикл середньої школи. У січні 1919 р. Директорія видала закон про державну українську мову в УНР.

Діяльність ЗУНР у галузі освіти. Створена Західноукраїнська Народна Республіка в числі основних питань державної політики велику увагу звертала на становлення національної школи. 6 листопада 1918 р. Українською Національною Радою був створений Державний Секретаріат Освіти і Віросповідань, який очолив професор О. Барвінський, після переїзду уряду до Станіславу – доктор А. Артимович, а з 17 квітня 1919 р. – А. Крушельницький. Основні державні рішення щодо організації освіти були прийняті урядом після злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р.

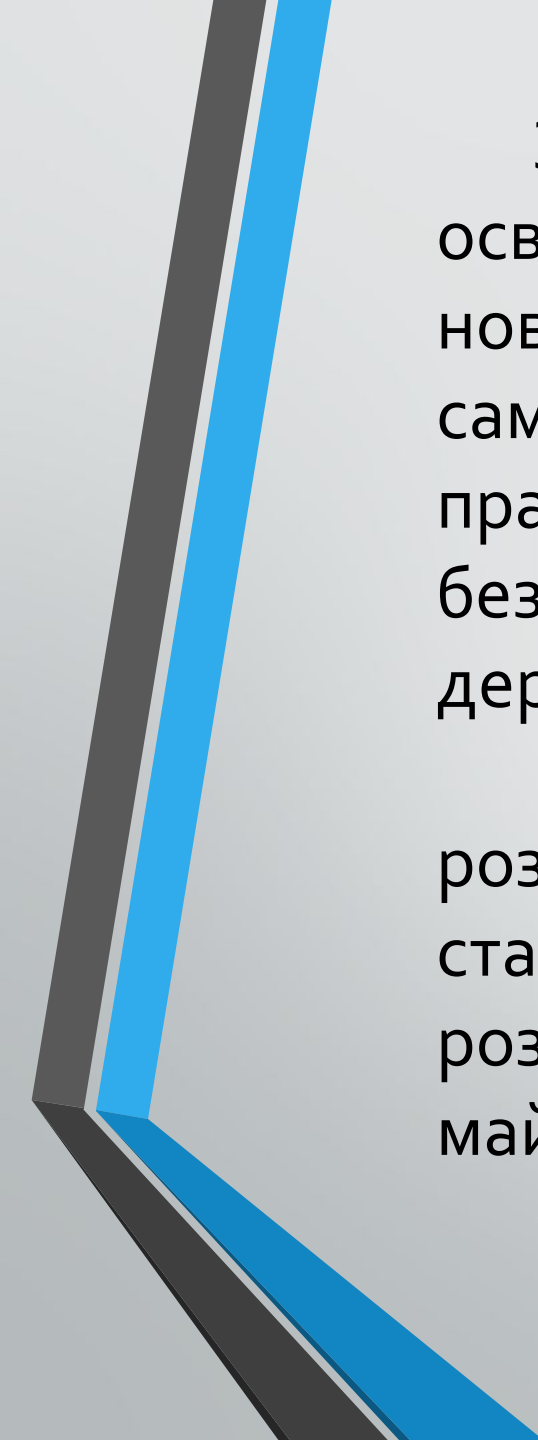
В лютому 1919 р. у Станіславі розпочав роботу з'їзд представників народного учительства Західної України. Були розглянуті питання про організацію народного шкільництва і прийнято ряд резолюцій, серед яких: проголошення школи державною інституцією, зарахування народних учителів до державних службовців, відлучення школи від політичних властей і інші.

Слідом за рішеннями з'їзду був виданий закон "Про основні улаштування шкільництва на Західній Області Української Народної Республіки", який передбачав, що всі школи на даній території стають державними, а вчителі, які працюють в них, є державними урядниками. Державною мовою у всіх державних школах вважалась українська. Один із параграфів цього закону гарантував неукраїнському населенню право на школи з навчанням рідною мовою.

За розпорядженням секретаріату освіти "У справі тимчасових змін научних планів" передбачалося замінити обов'язкове вивчення польської та німецької мов на українську. Польська мова залишалась у середніх школах як факультативний предмет. У всіх державних і приватних школах з недержавною мовою навчання вводилась українська мова як навчальний предмет. У початкових школах українська мова була обов'язковою з третього року навчання, а в школах іншого типу – з першого року. Навчальна програма з історії і географії у всіх школах, незалежно від мови навчання, базувалась на історії та географії України і в зв'язку з ними на історії інших земель, заселених слов'янськими народами.

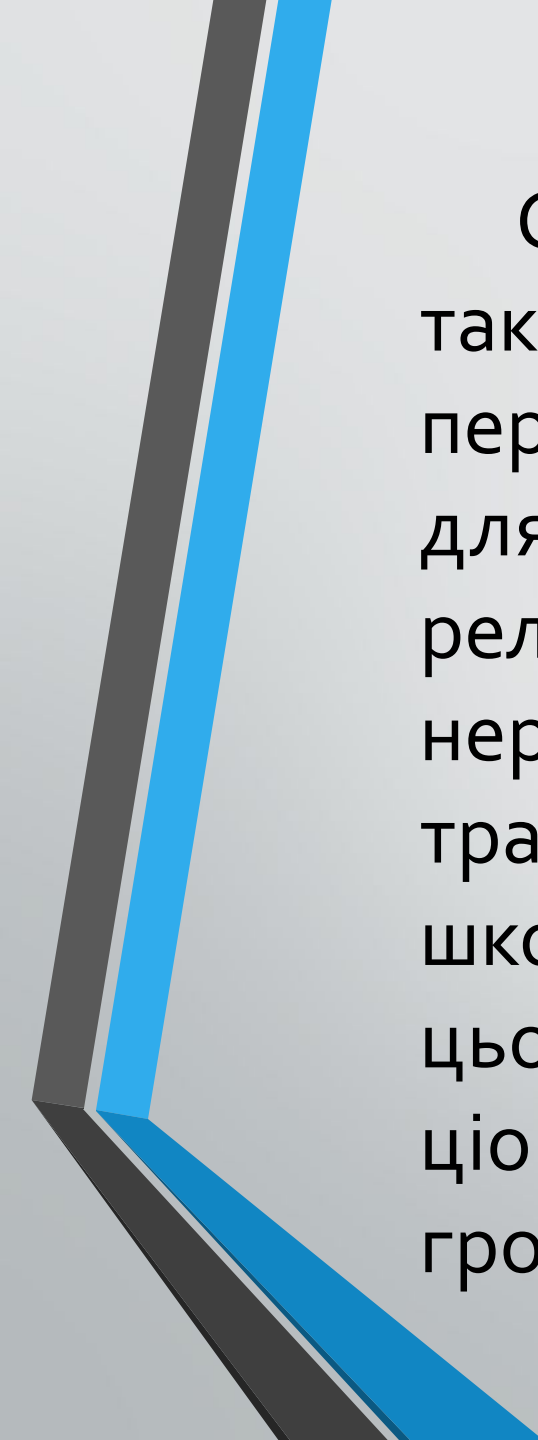
На території ЗУНР діяли українські гімназії в Бережанах, Дрогобичі, Золочеві, Самборі, Станіславі, Сокалі, Стрию, Тернополі (відкрита у 1898 р.), працювали учительські семінарії у Бережанах, Коломиї, Самборі, Сокалі, Станіславі, Тернополі і інших містах. Законом від 4 лютого 1919 р. було удержавлено українські приватні гімназії в Копичинцях, Рогатині, Чорткові, Яворові, Городенці, Долині, учительські семінарії в Коломиї, Тернополі і Львові. Всього в ЗУНР діяло 20 українських гімназій, три реальні школи та 7 учительських семінарій.

Педагоги, працівники секретаріату освіти, політичні діячі виробили систему поглядів на національну школу. Але здійснити задумане їм не вдалося.

Заслуговують на окрему увагу ідеї референта секретаріату освіти С.Сірополка. В серії своїх статей під назвою "Завдання нової школи" він писав: "Для сучасного життя необхідні самодіяльні, настирливі в досягненні своєї мети, шануючі працю, розумово та морально розвинені працівники як безпосередні учасники родинного, громадського та державного життя.

Підготовка до такого життя – самостійного та трудового, розумного та морального, особистого та громадського й ставить основне завдання сучасній школі. Школу потрібно розуміти як самодіяльну трудову дитячу громаду, як знамено майбутнього ідеального суспільного устрою...

С.Сірополко уявляв нову школу як школу праці, а також як таку, що дає простір естетичним переживанням дитини. Народна школа, яка відкрита для всіх, не може залежати від якогось одного релігійного погляду, не може бути релігійною чи нерелігійною, тобто вона повинна бути світсько-нейтральною школою. Основний педагогічний принцип – школа з рідною мовою викладання. Для реалізації цього принципу треба забезпечити кожній національності відкриття своєї школи державними чи громадськими коштами.

Перше місце у програмі початкової школи повинна зайняти рідна мова. Учитель повинен розвинути в дітях не тільки любов до рідної нації, але й розумову свідомість вартості своєї нації. У школі не повинно бути ніякої політики, ні урядової, ні протилежної; тут повинні панувати лише наука та мистецтво. Школа повинна бути зв'язана з життям, з самодіяльністю учнів. З метою виховання умілого громадського працівника у ній повинно діяти шкільне самоврядування.